

CÎTEVA INSCRIȚII TOMITANE INEDITE

Lapidarul Muzeului de arheologie din Constanța s-a îmbogățit în anii din urmă cu o serie de inscripții, o bună parte fiind găsite întâmplător, cu prilejul săpăturilor de canalizare sau pe șantierele de construcții ale orașului. Încercăm deci să facem cunoscute o parte dintre acestea, prezentându-le după conținutul lor și, pe cât posibil, în ordine cronologică.

Inscripții funerare.

1. Inv. 17016. Stelă funerară de calcar roșiatic, cu inscripție în limba greacă, descoperită în Constanța, în condiții necunoscute. Dimensiuni : 1,43 × 0,60 × 0,22 m (fig. 1).

Stela are o formă unghiulară în partea superioară, fără ca frontonul să fie delimitat printr-un decor ornamental¹, iar în partea de jos poartă un pivot de fixare în soclu. Partea stîngă n-a fost complet finisată. Stela a fost refolosită, probabil la gura unei fîntîni, unde funia sau lanțul a săpat mai multe fâgașe pe latura stîngă. Inscripția, plasată în partea de sus a plăcii, este alcătuită din două rînduri. Deoarece fața stelei este deosebit de tocită, unele litere abia se mai pot distinge. Înălțimea literelor este de 3,2—3,5 cm.

NIK HPAT OΣ
APTEMIΔΩPO

Scrierea este îngrijită, fără ligaturi. Remarcăm : în rîndul 1 a doua hastă verticală a lui *N* pare mai scurtă decît prima (care este în parte ștearsă), *K* cu barele inferioară și superioară cu ceva mai scurte decît hasta verticală și depărtate de aceasta, *P* cu bucla mare, *A* cu bara de la mijloc dreaptă, *O* rotund și ceva mai mic, *Σ* cu barele superioară și inferioară deschise, iar în rîndul 2 *M* cu barele verticale ușor deschise. Literele, fără *apices*, dau impresia că sînt înscrise într-un „patrat”. După ultima literă din rîndul doi-*O*-nu se mai văd urmele nici uneia, iar spațiul rămas liber pînă la marginea plăcii este aproximativ

¹ N. Firatli, *Les stèles funéraires de Byzance gréco-romain*, Paris, 1964, j. 12 : pentru schițarea frontului putea fi folosită și pictura (pe monumentul nostru nu se văd nici un fel de urme).

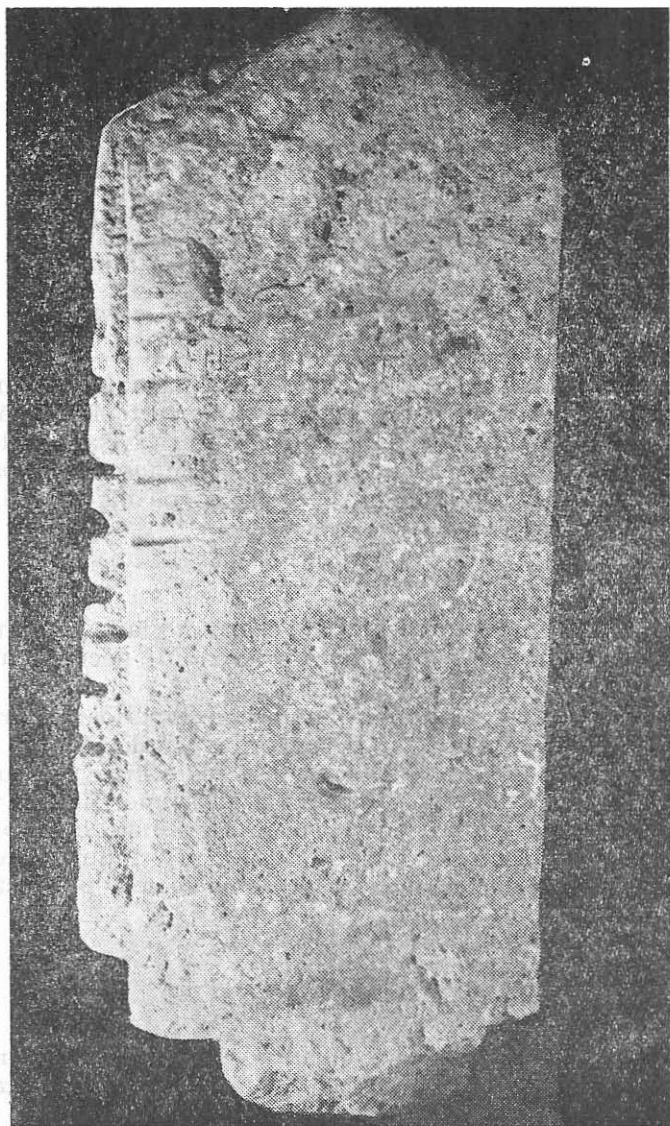

Fig. 1

egal cu cel de la începutul rindului. Aici se termina deci cuvîntul din rîndul doi, fiind un genitiv terminat în *-o*.

Numele defunctului — *Νικήρατος*, cît și patronimicul *Αρτεμίδωρος*² sînt cunoscute în onomastica tomitană. În decretule în cinstea gării

² W. Pape, *Wörterbuch der griechischen Eigennamen*, Braunschweig, 1863—1864, p. 1002 și 147.

civice³ unul dintre comandanți este Apollus al lui Niceratos, iar doi dintre membrii gărzii se numesc Heraion al lui Artemidoros și Menis al lui Artemidoros⁴, ca să ne oprim asupra unui singur exemplu⁵.

După tipul de stelă cu fronton triunghiular simplu, având înscris pe placă doar numele defunctului, în partea superioară a acesteia⁶, după caracterele paleografice și genitivul terminat în -o al patronimului, credem că momentul se datează în prima jumătate a secolului IV î.e.n. Prezența genitivului în -o, care se întâlnește în textele milesiene până către mijlocul sec. al IV-lea î.e.n., cunoscut și în câteva inscripții de la Histria⁷, poate susține deci proveniența din Tomis a stelei. În acest caz ne-am găsi în fața unei descoperiri de o importanță excepțională, fiind cea mai veche inscripție tomitană cunoscută până acum.

2. Inv. 17708. Stela funerară de calcar cu inscripție în limba latină, descoperită întâmplător în Constanța, cu prilejul unor săpături

D(is) M(anibus)

M(arcus) Statenius — sive Sattenius

EF (... ?) sive FE (... ?)

Fig. 2.

⁴ I. Stoian, *Tomitana*, București, 1962, p. 78—90.

⁵ *Ibidem*; D. M. Pippidi, *Din istoria Dobrogei*, vol. I, București, 1965, p. 283, nota 72 (discută data decretelor).

⁶ Stele identice la G. Mihailov, *IGB*, I, nr. 407 și 414 (Apollonia, sec. V—IV î.e.n.). Înscrisura pe placă doar a numelui defunctului (eventual calitatea) este cunoscută în orașele vest pontice: D. M. Pippidi, *Inscripții inedite din Istros*, în *Studii Clasice*, VIII, 1966, p. 47—49, nr. 2—8 (sec. IV—III î.e.n.). Th. Sauciu-Săveanu, în *Dacia*, IX—X, 1941—1944, p. 289, nr. 1, p. 281, fig. 16/1. G. Mihailov, *op. cit.*, nr. 334 (sec. IV—III î.e.n.).

⁷ D. M. Pippidi, *op. cit.*, p. 47—48, nr. 2—4.

⁸ A. Rădulescu, în *Noi monumente epigrafice din Scythia Minor*, Constanța, 1964, p. 158, fig. 11.

de canalizare pe strada Ștefan cel Mare, colț cu Mihăileanu. Stela este spartă pe toate părțile, lipsind mai mult din cea inferioară, cu o parte din inscripție. Dimensiuni: 0,602 × 0,585 × 0,207 m. Partea superioară a monumentului se compune dintr-un fronton reliefat printr-o bandă lată de 3 cm, mărginit de două acrotere (se păstrează un fragment din cea stîngă). În mijlocul frontonului avem o coroană de frunze cu *taenia*, cum întîlnim și pe alte monumente funerare din Tomis⁸, iar de o parte și de alta a frontonului cite o rozetă cu patru petale. Cimpul inscripției este încadrat de o ramă profilată (fig. 2).

Scrierea este îngrijită; literele poartă *apices*. Trei frunze de iederă încadrează cele două litere din rîndul 1, M cu barele laterale deschise. În rîndul 2 *praenomen*-ul M(arcus) este despărțit de *nomen* tot printr-o frunză de iederă, T ligat cu A, N+I, S cu bucele aproape egale; sfîrșitul numelui este marcat printr-o frunză de iederă. În rîndul 3 se păstrează partea superioară a literelor EF sau FE.

Cel pentru care s-a pus monumentul poartă un *nomen gentile* — Statenius (sau Sattenius) — rar întîlnit⁹, oricum nou pentru onomastica Scythiei Minor. La începutul rîndului al treilea a fost înscris foarte probabil *cognomen*-ul, care începea cu EF [...] sau FE [lix?]. Personajul nostru poartă deci *tria nomina*, fiind unul dintre cetățenii romani stabiliți la Tomis, probabil de origine din occident¹⁰. După scriere monumentul datează din secolul II e.n.

3. Inv. 16038. Mic fragment din peretele unui sacrofağ de calcar, cu inscripție în limba greacă, descoperit întîmplător în cartierul Palas din Constanța, cu prilejul săpăturilor pentru fundația Panificației. Dimensiuni: 0,29 × 0,353 × 0,14 m. În stînga, marginea fragmentului e profilată, ceea ce dovedește că inscripția a fost incizată într-o *tabula ansata*. Lipsește partea de sus și din dreapta a inscripției. Fragmentul păstrat este afectat de o gaură rotundă și șlefuită, dovadă a refolosirii sale ulterioare ca mică rișniță. Înălțimea literelor este de 5—5,5 cm (fig. 3).

ου ζή[σασ?]

ξ[τη] [?]α

I χαίρε[τε sive παροδείτα]

Literele imprimare clar, cu spații largi între ele, urcă ușor spre dreapta, în toate cele trei rînduri ale inscripției. Remarcăm E semi-urnar, A cu barele verticale depărtate și cu cea de la mijloc în formă de unghi, P cu bucla mică.

În rîndul 1-ου trebuie să fie sfîrșitul unui patronim și ζή începutul unei forme a verbului ζῶ. În rîndul 2 propunem ξ[τη], iar înaintea lui, A' A', M', N' sau altă literă care să indice vîrsta defunctului (terminată în 1). La începutul rîndului 3 I pare a fi sfîrșitul unui cuvînt din rîndul anterior. După caracterele paleografice considerăm că monumentul se datează în secolele II-III e.n.

⁸ Gr. Tocilescu, *AEM*, XIV, 1891, p. 22—26, nr. 50 = *Syll*³, 731.

⁹ *CIL*, III, *Indices*, nu figurează. *CIL*, XV, 8012 : P. Satenius.

¹⁰ W. Schulze, *Zur Geschichte lateinischer Eigennamen*, Berlin, 1933, p. 224 : *Satenius* nume de origine etruscă. Dacă poartă *cognomen*-ul (*Fe(l)ix*) putea fi liber.

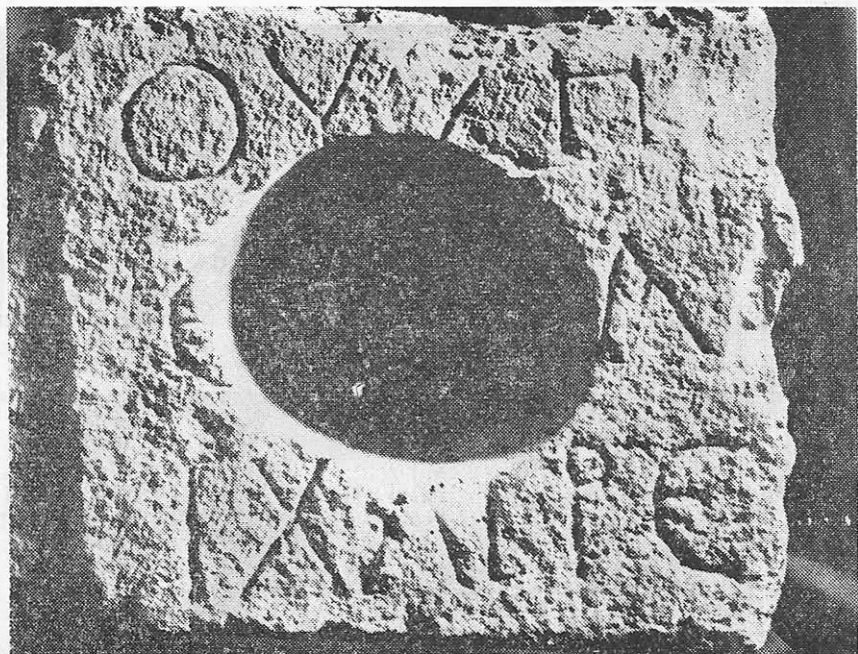

Fig. 3.

4. Inv. 16804. Stelă funerară din calcar gălbui cu inscripție în limba greacă, descoperită în Constanța. Lipsește partea inferioară cu o bună parte din inscripție, precum și un mic fragment din cea superioară. Dimensiuni : $0,884 \times 0,63 \times 0,153$ m (fig. 4).

Stela se compune din trei registre¹¹ : primul este asemănător feței laterale a unui capac de sarcofag — un fronton mărginit de două acrotere. La mijlocul frontonului capul Meduzei : părul ondulat înconjoară de jur împrejur fața, ochii rotunzi, cu pupilele profund trasate, privirea senină¹², expresia aproape copilărească. Dintre acrotare este mai bine păstrată cea din dreapta, fiind decorate cu obișnuitele palmete.

Cea de a doua parte a stelei o formează un dreptunghi de 0,35 m înălțime și 0,55 m lățime, unde sînt reprezentate în relief trei personaje. În stînga femeia îmbrăcată în chiton, abia schițat, care lasă gîtul dezvelit și un himation cu faldurile bine rediate, înodat pe piept, asemănător cu cel al zeiței Isis, din tezaurul de sculpturi de la Tomis¹³. Gîtul este înalt, fața ovală, distrusă în partea inferioară, se păstrează

¹¹ G. Bordenache, *Temi e motivi della plastica funeraria di età Romana nella Moesia Inferior*, în *Dacia*, IX, 1965, p. 261 și urm.

¹² Daremberg-Saglio, *Dictionnaire des antichites grecques et romaines*, II, 2, p. 1627—1628.

¹³ A. Rădulescu, în *Tezaurul de sculpturi de la Tomis*, București, 1963, p. 46 și urm., fig. 21. G. Bordenache, *Contributti per una storia dei culti e dell'arte nella Tomi d'età romana*, în *Studii Clasice*, VI, 1964, p. 175 ; în cazul nostru funda este orientată spre dreapta.

Fig. 4.

mai bine ochiul stîng, unde observăm de asemenea pupila trasată. Fruntea îngustă este acoperită de părul pieptănat cu cărare la mijloc, îndreptat în șuvițe ușor ondulate spre urechi, unde formează două bucle mici, și spre spate, de unde, împletit într-o coadă lejeră, trebuia să fie adus pînă în virful capului, cum vedem și pe placa noastră, gen de pieptănătură răspîndit către mijlocul secolului al III-lea e.n.¹⁴ În mijloc, îmbrăcat în togă, copilul, a cărui față este în întregime distrusă, se mai distinge doar părul cirlionțat. În dreapta bărbatul, într-o poziție bine cunoscută — cu mina dreaptă în faldurile togii¹⁵; fața este mare, poartă barbă scurtă, abia schițată pe piatră; ochii au pupilele trasate, fruntea lată este brăzdată de două cute orizontale, destul de adînc săpate, părul ușor buclat. Maniera de tratare a bărbatului este cea caracteristică curentului realist de după epoca Severilor, asemănîndu-se cu cetățeanul tomitan cu *volumen*¹⁶. Am adăuga la acestea că, reprezentarea busturilor în plastica funerară din Scythia Minor este destul de tîrzie¹⁷.

Sub partea figurată urmează inscripția, încadrată, de o ramă profilată. Înălțimea literelor este de 3,5—4 cm

Οὐνομ' ἔσω Ματρῶ
 να σημνῆ σοφῆ δ' ἐν
 θαδε κειμ[αί] EI?
 ΘΥNHΦ?

Scrierea îngrijită, literele avînd o imprimare clară, cu *apices*. În rîndul 1 remarcăm: Y ară o bară orizontală la baza unghiului, ceva mai jos de jumătatea literei, Σ este dreptunghiular, Ω în formă de W, M ligat cu E, Σ + Ω. În rîndul 2 ligat M + N + H, Φ are bara verticală mai mare decît restul literelor. În rîndul 3 Θ cu bara interioară scurtă, după M se vede partea superioară a literei A, apoi piatra este spartă, distingîndu-se la sfîrșitul rîndului partea superioară a două litere. EI? În rîndul 4 se văd mai bine de jumătate literele Φ YN, apoi partea superioară a cîtorva litere, eventual H ligat cu N, Φ?

În rîndul 1 Oω în loc de O în cuvîntul οὐνομ[αί]¹⁸, formă ionică cunoscută¹⁹, necesară pentru începutul unui vers dactilic, hexamertu; ἔσω(εἰς...)), tot ionic, adverb, în acest caz cu înțeles temporal, deoarece mai jos avem un adverb de loc ἐνθαδε. Remarcăm de asemenea folosirea a două adjective alăturate σημνῆ și σοφῆ.

¹⁴ R. Cagnat — V. Chapot, *Manuel d'archéologie romaine*, vol. II, Paris, 1920, p. 392, fig. 579 (incepînd cu Otacila Severa — 244 e.n.).

¹⁵ N. Firatli, *op. cit.*, nr. 159, 160, 162 etc.

¹⁶ G. Bordenache, *Correnti d'arte e riflessi d'ambiente su alcuni ritratti del Museo nazionale di antichità, Dacia*, II, 1958, p. 269—272.

¹⁷ *Idem*, în *Dacia*, IX, p. 279 (sec. IV e.n.). Portretistica în Scythia Minor este mai puțin frecventă ca în alte provincii: cf. Gr. Florescu, *I monumenti funerari romani della „Dacia Superiora“*, în *Ephemeris Dacoromana*, IV, p. 72—148. A. Mócsy, *Gesellschaft und Romanisation in der römischen Provinz Moesia Superior*, Budapest, 1970, p. 97, fig. 32 (sec. II—III e.n.), p. 128, fig. 39 (sec. III e.n.) etc.

¹⁸ G. Mihailov, *La langue des inscriptions grecques en Bulgarie*, Sofia, 1943, p. 16—17.

¹⁹ G. W. Peek, *Griechische Grabgedichte*, Berlin, 1960, nr. 145, 248, 250; G. Kaibel, *Epigramata graeca ex lapidibus collecta*, 1965, nr. 153, 392.

Cele câteva cuvinte păstrate din inscripție se încadrează într-un hexametrul cu picioarele 1, 3, 4 și 5 trisilabice, iar 2 și 6 bisilabice. În ce privește cantitatea silabelor constatăm că în picioarele 3 și 4, care ar trebui să fie scurte, pentru a se încadra într-un dactil, conțin vocala — η —, deci nu se respectă regulile prozodice clasice, lucru firesc dacă ținem seama de vremea căreia îi aparține inscripția, când simțul cantității vocalelor nu mai era pus pe primul plan, importantă fiind păstrarea ritmului, cum s-a observat și la alte inscripții în versuri din Tomis²⁰. Dăm mai jos schema versului.

┌ ◡ ◡ / ┌ _ / ┌ ◡ _ / ┌ ◡ _ / ┌ ◡ ◡ / ┌ ◡

Cognomen-ul *Matrona* este cunoscut la Tomis și în teritoriul orașului în câteva inscripții latine și grecești unde apar: *Claudia Matrona*²¹, *Villatia Matrona*²² și *Motrona*²³, *Ulpia Matrona*²⁴. Starea fragmentară a inscripției ne împiedică să facem precizări în legătură cu cei pentru care s-a pus monumentul; după *cognomen* femeia pare a fi dintre grecii romanizați.

Luând în considerare reprezentarea figurată și grafia²⁵ credem că monumentul se datează către mijlocul secolului al III-lea.

Inscripție cu caracter religios.

5. Inv. 8178. Fragment dintr-un altar mithriac descoperit în Constanța. Se păstrează colțul de sus din dreapta. Dimensiuni 0,28 × 0,51 × 0,105 m (fig. 5).

Cîmpul figurat este mărginit de un chenar lat de 5 cm sus și 6,5 cm în dreapta. Din relief se mai păstrează palma mîinii stîngi cu care Mithras prinde de obicei botul taurului²⁶, boneta unui dadofor, foarte probabil *Cautes*, socotind după torța ridicată în sus²⁷, redată în reprezentarea noastră. Deasupra dadoforului, fără să fie încadrat într-un medalion, apare bustul Lunii. Zeița este îmbrăcată într-un chiton bine mulat pe corp, are gîtul înalt, fața este însă în întregime distrusă, părul bogat este strîns în parte pe creștet cu o fundă înaltă²⁸.

²⁰ A. Aricescu, *Inscripții inedite tomitane în versuri*, în *Noi monumente epigrafice*, p. 11—29.

²¹ D. Tudor, în *Analele Universității București, Seria Științe Sociale, Istorie*, 5, 1956, p. 47, nota 5, p. 49: *Claudia Matrona, soție a unui „eques vexil(lationis coh(ortis) I Cil(icum)“*.

²² *CIL*, III, 7569

²³ *CIL*, III, 12501 (Hassiduluc = Cumpăna): *Matrona, fiica lui Va(leria) Eliodorat A.E.M.*, VI, 1882, p. 32, nr. 62.

²⁴ R. Cagnat, *I.G.R.R.*, I, p. 211, nr. 631.

²⁵ G. Poenaru-Bordea, în *Noi monumente epigrafice*, p. 100—103, fig. 2.

²⁶ Daremberg-Saglio, III, 2, p. 1952, fig. 5092, 5093. M. J. Vermaseren, *Mithras, The secret God*. London, 1963, p. 66, fig. 11, p. 185, fig. 69.

²⁷ *Cautes* era reprezentat atît în stînga, cf. G. Bordenache, *Sculpture greche e romane*, Bucurest, 1969, nr. 178, (Acunur = Mircea Vodă), 184 (Ulmetum), cît și în dreapta: nr. 180 (Troesmis), 182 (Tomis ?), 183 (Scythia Minor ?). M. J. Vermaseren, *Corpus Inscriptionum et Monumentorum Religionis Mithriacae*, I, Haga, 1956, p. 148, nr. 1400 (Raetia).

²⁸ V. Barbu, în *Tezaurul de sculpturi de la Tomis*, București, 1963, p. 55.

Fig. 5.

De o parte și de alta a umerilor se văd cele două coarne ale semilunii, atributul zeiței, redade exagerat de mari în comparație cu bustul.

Inscripția este plasată pe marginea de sus a chenarului, pe un rând. Înălțimea literelor : 2—2,5 cm.

. . . ἐκ]όσμησαν τὸ ἔργον

În privința scrierii remarcăm : Σ semilunar, M cu brațele verticale ușor deschise, E semilunar.

Verbul κοσμέω înscris pe placă la aorist arată că cei care au împodobit edificiul (?) au fost cel puțin doi, dacă nu mai mulți. Alături de acest verb τὸ ἔργον din inscripția noastră poate să aibă semnificația de *edificiu* (*templu, sanctuar*), cunoscută și din alte monumente epigrafice²⁹, fie aceea de *lucru* (*operă*)³⁰, referindu-se la relieful votiv de față. În primul caz importanța monumentului nostru ar fi de deosebită, deoarece ar dovedi existența unui *mithreum* la Tomis, alăturându-se celorlalte mărturi cunoscute pînă acum cu privire la adorarea „zeului Nebiruit“ în metropola Pontului Stîng³¹.

După caracterele paleografice monumentul se datează în prima jumătate a secolului al III-lea e.n.

²⁹ G. Mihailov, *IGB*, IV, nr. 1926, 2004, 2023, 2256, 2268.

³⁰ M. A. Bailly, *Dictionnaire grec-français*, Paris, 1928, p. 798.

³¹ M. J. Vermaseren, *op. cit.*, p. 363—364, nr. 2297—2302 (Tomis) ; p. 364—366, nr. 2303—2309 (Tîrgușor). D. M. Pippidi, *Studii de istorie a religiilor antice*, București, 1969, p. 308—309.

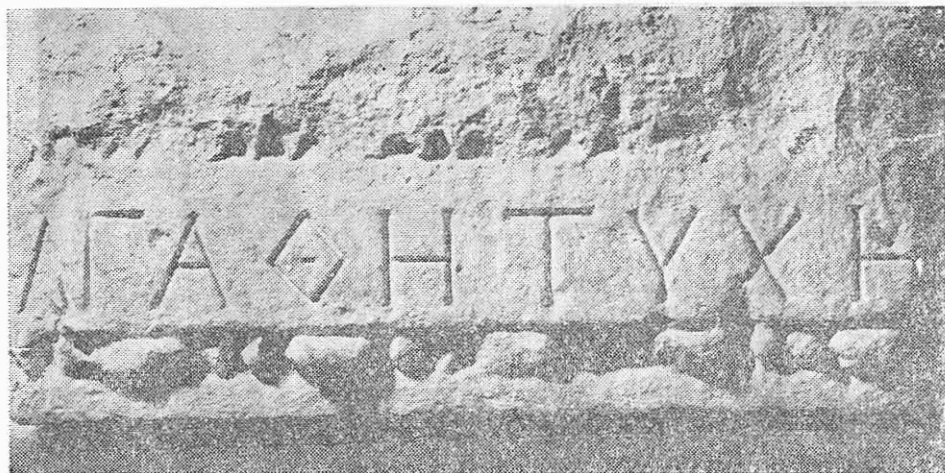

Fig 6.

Inscripție de caracter public.

6. Inv. 1473. Inscripție în limba greacă păstrată pe un fragment arhitectonic, probabil o arhitravă. Dimensiuni : înălțimea 0,316 m, lungimea 0,720 m, grosimea 0,210 m. În partea superioară se pare că era un chenar mai ridicat decît cîmpul inscripției (poate o friză) care a fost spart cu prilejul refolosirii fragmentului. A fost distrus în cea mai mare parte și decorul ornamental care mărginea sus inscripția, identic însă cu cel de jos, bine păstrat, și anume un șirag de perle și astragal, întilnit și pe alte monumente arhitectonice din Tomis³².

Din inscripție se păstrează doar începutul :

Ἀγαθὴ τύχη

Scrierea este îngrijită. Remarcăm litera θ de formă rombică și cu bara interioară scurtă. Spațiile dintre litere se măresc spre dreapta.

Ne găsim deci în fața unei inscripții cu caracter public, care confirmă încă odată activitatea edilitară la Tomis în epoca romană.

Cele șase inscripții prezentate, deși mai toate aflate într-o stare fragmentară, aduc contribuții interesante în câteva domenii : cel onomastic prin atestarea unui nume nou pentru Scythia Minor — Stattenius (Sattenius), cel religios privind adorarea și eventual existența unui sanctuar al lui Mitras la Tomis, cel al plasticii funerare prin răspîndirea tipului de stelă cu fronton triunghiular simplu și a portretisticii și în sfîrșit, cel de importanță majoră, în legătură cu vechimea dovezilor epigrafice de la Tomis.

³² G. Bordenache, *Attività edilizia à Tomi nel II secolo dell'e.n.*, în *Dacia*, IV, 1960, p. 263 ; *Sculture greche e romane*, fig. 300.

QUELQUES INSCRIPTIONS INÉDITES DE TOMI

Résumé

L'auteur présente 6 inscriptions conservées dans les collections du Musée d'archéologie de Constantza, trouvées fortuitement à l'occasion des travaux éditaires dans la ville.

1. No. d'inventaire 17016. Stèle funéraire calcaire à l'inscription en grec. Le type de stèle en est celui à fronton triangulaire simple, ayant inscrit sur la plaque seulement le nom du défunt, à la partie supérieure de celle-ci „Νικήρατο Αρτεμιδώρο“. L'écriture en est soignée, les lettres ne portent pas d'apices, donnant l'impression qu'elles sont inscrites dans un carreau. Selon la forme de la stèle, selon les caractères paléographiques et le génitif du patronyme terminé en — ο, nous croyons que le monument est à dater dans la première moitié du IV-ème siècle av.n.è., ceci étant la plus ancienne inscription de Tomi connue jusqu'à présent.

2. No. d'inventaire 17708. Fragment d'une stèle funéraire calcaire à l'inscription en latin. Le nom du défunt Statenius (sive Sattenius) est neuf pour l'onomastique de Scythia Minor. D'après les caractères paléographiques, le monument est daté au II-ème s.n.è.

3. No. d'inventaire 16804. La partie supérieure d'une stèle funéraire calcaire à l'inscription en grec. La stèle se compose de trois registres: le premier en est fait d'un fronton borné de deux acrotères; au milieu du fronton apparaît la tête de Méduse. La deuxième partie de la stèle est formée d'un rectangle où sont présentés en relief trois personnages: une femme, un enfant et un homme. Les quelques mots conservés de l'inscription s'encadrent dans un hexamètre dont les pieds 1, 3, 4 et 5 sont trisyllabes et 2 et 6 dissyllabes. Les pieds 3 et 4 lesquels devraient être courts pour s'encadrer dans un dactyle, contiennent la voyelle — η —, donc on ne respecte plus les règles de la prosodie classique, en étant gardé seulement le rythme. Le cognomen de la femme — Matrona — est connue à Tomi et à l'intérieur de la ville. Selon la représentation figurée et la graphie, le monument est à dater vers la moitié du III-ème s. de n.è.

5. No. d'inventaire 8178. Fragment d'un autel mithriaque, en est conservé le coin droit, en haut, notamment: la paume de la main gauche de Mithra, le bonnet d'un *dadophore*, probablement Cautes et le buste de la Lune.

Dans l'inscription est mentionné τὸ ἔργον en se référant soit au monument votif en question, soit à un édifice, temple de Mithra à Tomi. Le monument date de la première moitié du III-ème s.n.è.

6. No. d'inventaire 1473. Le commencement d'une inscription publique en grec conservée sur un fragment architectonique, probablement une architrave.

EINIGE UNVERÖFFENTLICHTE INSCRIFTEN AUS TOMIS

Zusammenfassung

Der Verfasser stellt 6 in den Sammlungen des Archäologie-museums von Constanța befindliche Inschriften dar, die zufällig anlässlich städtischer Bauarbeiten in der Stadt gefunden wurden.

1. Inventarnummer 17016. Grabstele aus Kalkstein mit Inschrift in griechischer Sprache. Der Typus der Stele ist derjenige mit dreieckiger einfacher Stirnplatte, der auf der Platte in ihrem Oberteil nur den Namen des verstorbenen trägt, „Νικήρατος Αρτεμιδώρο“. Die Schrift ist sorgfältig ausgeführt, die Buchstaben haben keine apices und machen den Eindruck als ob sie in ein Viereck eingetragen sind. Nach der Form der Stele, den paläographischen Zeichen und dem Genitiv des auf „ο“ endenden Familiennamens zu schließen, glauben wir, daß das Monument in die erste Hälfte des 4.Jh. v.u.Z. einzuweisen ist und die älteste bisher bekannte Inschrift aus Tomis darstellt.

2. Inventarnummer 17708. Fragment einer Grabstele aus Kalkstein mit Inschrift in lateinischer Sprache. Der Name des Verstorbenen Statenus (sive Sattenius) ist für die Onomastik der Scythia Minor neu. Nach den paläographischen Zeichen wäre das Monument in das 2.Jh.u.Z. einzuweisen.

3. Inventarnummer 16038. Kleines Fragment aus der Wand eines Sarkophags mit Inschrift in griechischer Sprache. Das erhaltene Fragment besitzt einrundgeschliffenes Loch, woraus hervorgeht, daß es nachträglich wiederverwendet wurde. Das Stück ist in das 2.-3.Jh. u.Z. einzuweisen.

4. Inventarnummer 16804. Oberer Teil einer Grabstele aus Kalkstein mit Inschrift in griechischer Sprache. Die Stele besteht aus drei Teilen: der erste ist eine von zwei Akrotheren eingefasste Platte; in der Mitte der Platte erscheint der Kopf der Meduse. Den zweiten Teil der Stele bildet ein Rechteck, auf dem in Relief drei Personen dargestellt sind: eine Frau, ein Kind und ein Mann. Die wenigen erhalten gebliebenen Worte der Inschrift bilden einen Hexameter, dessen 1., 3., 4. und 5. Versfuß dreisilbig, während der 2. und 6. zweisilbig sind. Der 3. und 4. Versfuß, die kurz sein müßten, um in einen Daktylus zu passen, enthalten den Vokal — η —, somit werden die Regeln der klassischen Metrik nicht eingehalten, und es wird nur der Rhythmus beibehalten. Das Kognomen der Frau — Matrona — ist in Tomis und im Stadtgebiet verbreitet. Nach der figürlichen und graphischen Darstellung ist das Monument in das 3.Jh.u.Z. zu datieren.

5. Inventarnummer 8178. Fragment eines Mithrasaltars, die rechte obere Ecke ist erhalten, u.zw.: die Handfläche der linken Hand des Mithras, die Mütze eines *dedofor*, wahrscheinlich Cautes und die Büste der Luna. In der Inschrift befindet sich $\tau\omicron\delta\ \epsilon\rho\rho\omicron\nu$, was sich entweder auf das vorliegende Motivmonument, oder auf ein Gebäude, den Tempel des Mithras in Tomis bezieht. Das Monument stammt aus der ersten Hälfte des 3.Jh.u.Z.

6. Inventarnummer 1473. Anfang einer Veröffentlichung in griechischer Sprache, die auf einem architektonischen Fragment wahrscheinlich einem Architrav erhalten geblieben ist.